

Στην εποχή των «ψευδών ειδήσεων», Σ. Αλωνιστιώτου

Προτείνεται να μελετηθεί το παρόν κείμενο σε συνδυασμό με τα παρακάτω: "[Η καταπολέμηση των ψευδών ειδήσεων, Τ. G. Ash](#)" και "[Η παιδεία στα μέσα και το σχολικό πρόγραμμα, Κ. Χρυσανθοπούλου](#)".

Σίσσυ Αλωνιστιώτου

Στην εποχή των «ψευδών ειδήσεων»

Ψεύτικες ειδήσεις υπήρχαν πάντα. Αποτελούσαν αναπόσπαστο κομμάτι τόσο της διαπροσωπικής όσο και της μαζικής επικοινωνίας.

Για πρώτη φορά ηγέτες του διαμετρήματος της Μέρκελ και του Ομπάμα, στην κοινή συνέντευξη Τύπου που έδωσαν στο Βερολίνο, αναφέρονται για περισσότερο από πέντε λεπτά στη διασπορά ψευδών ειδήσεων μέσω των κοινωνικών δικτύων και των ΜΜΕ. Στον αγγλοσαξονικό Τύπο, το πρόβλημα των ψεύτικων ειδήσεων αποτελεί σχολιασμό και ειδησεογραφία πρώτης γραμμής, ο Τραμπ και η Κλίντον κατηγορούν μέχρι σήμερα ο ένας τον άλλον για διασπορά ψευδών ειδήσεων, ενώ η CIA ανακοινώνει επισήμως την έναρξη έρευνας σχετικά με το θέμα. Εντυπωσιακή είναι και η ταχύτατη ανταπόκριση ερευνητικών ομάδων πανεπιστημίων, όπως το Stanford και το Princeton, να αναπτύξουν εφαρμογές «ανίχνευσης των ψευδών ειδήσεων».

Είναι, όμως, μάλλον περιττό να επισημάνουμε ότι ψεύτικες ειδήσεις υπήρχαν πάντα. Είτε αυτές διασπείρονταν στο ευρύ κοινό για πολιτικούς προπαγανδιστικούς λόγους είτε για διαφημιστικούς σκοπούς, σε ένα εύρος ανάμεσα στην υπερβολή και στο απόλυτο ψέμα με ενδιάμεσο σταθμό τις καθοριστικές παραποιήσεις βασικών παραμέτρων, οι ψεύτικες «ειδήσεις» αποτελούσαν πάντοτε αναπόσπαστο κομμάτι της

διαπροσωπικής όσο και της μαζικής επικοινωνίας. Η επίσημη αναβάθμιση της σημασίας τους οφείλεται στην παγκοσμιοποίηση:

«Διά της ποσότητας επήλθε η ποιοτική αλλαγή» ως προς την αντικειμενική σημασία αλλά και ως προς την υποκειμενική πρόσληψη.

Εκατομμύρια άνθρωποι έχουν πλέον τη δυνατότητα πρόσβασης σε μηνύματα είτε ως παθητικοί αποδέκτες είτε ως δημιουργοί τους. Η καλή πλευρά αυτής της δυνατότητας που θέλει τους κακούς να μην έχουν πού να κρυφτούν, αφού οι πράξεις τους επικοινωνούνται στη διεθνή κοινότητα με ένα απλό κινητό τηλέφωνο, είναι γεγονός. Τουλάχιστον, για τους κακούς που κάνουν χοντράδες φανερά έχοντας εμπιστοσύνη στην παρωχημένη συνοριακή φύλαξη των μυστικών τους. Η δυνατότητα αυτή, όμως, προκύπτει από τη χρήση ενός εργαλείου και, όπως συμβαίνει με όλα τα εργαλεία, η αποτελεσματικότητά του κρίνεται από τις ικανότητες του χρήστη και η ηθική του αποτελέσματος από το δικό του ηθικό πλαίσιο αρχών. Σε κάθε περίπτωση, η δυνατότητα εκπομπής ειδήσεων από τον καθένα δημιουργεί την ανάγκη συγκρότησης συγκεκριμένων ικανοτήτων του αποδέκτη. Αυτό που ονομάζουμε *news* ή *media literacy*. Όχι απαραίτητα για να αποκαλύψει το ψέμα, αλλά για να δημιουργηθούν αντιστάσεις μέσω της κριτικής σκέψης, επιθυμία για περαιτέρω έρευνα και διασταύρωση. Η αυτορρύθμιση του Διαδικτύου, αλλά και όλων των ΜΜΕ, που μπορεί να προκύψει από μια τέτοια εκπαίδευση, είναι και ο μοναδικός δημοκρατικός τρόπος «ρύθμισης» του χαοτικού παγκοσμιοποιημένου τοπίου της επικοινωνίας.

Στην εποχή του *citizen journalism*, κατά την οποία εκατομμύρια άνθρωποι χρησιμοποιούν δημοσιογραφικά εργαλεία για να αναγνωριστούν, να διακριθούν, να συμμετάσχουν, δεν αρκεί να επιλέξεις τη γοητευτική πλευρά του αντισυστημικού κατηγορώντας τα συστημικά ΜΜΕ για δημιουργία στρεβλών πεπιοθήσεων στους πολίτες. Δυστυχώς ή ευτυχώς, έχει σημάνει η ώρα ευθύνης ημών των πολιτών απέναντι στους εαυτούς μας και στην παγκόσμια κοινότητα.

Διότι το να είσαι αντισυστημικός δεν σημαίνει μόνον ότι «αντιστέκεσαι στις τράπεζες», αλλά και ότι ανενόχλητος μπορείς να κάνεις μια πραγματικά βρώμικη δουλειά με απόλυτη συνείδηση ή να συμμετάσχεις σε αυτήν ως «*share man*» (δικός μου ο όρος, μην ψάχνετε στη *Wikipedia*): Κοινοποιώντας, δηλαδή, στα κοινωνικά δίκτυα καθετί που σε εντυπωσιάζει, κυρίως συναισθηματικά.

Η έλλειψη εμπιστοσύνης που δημιουργήθηκε προς τα συστημικά ΜΜΕ (δάνεια, διαπλοκές, επαφές τρίτου τύπου... μιλώντας για τα ελληνικά), η απομάκρυνση από τις εφημερίδες και η κυριαρχία του υπεραπλουστευτικού τηλεοπτικού λόγου, η ανάδειξη αγράμματων προσωπικοτήτων σε κορυφαίες «δημοσιογραφικές»-τηλεοπτικές περσόνες (κάτι που συνέβαλε τα μέγιστα στη μετατόπιση του ενδιαφέροντος από το δημοσιογραφικό έργο στην αναγνωρισιμότητα) έδωσαν φυσικά χέρι βοηθείας σε καθετί που κατάφερε να δώσει τη γοητευτική αύρα του αντισυστημικού, αφήνοντας έτσι δυνάμεις να δημιουργήσουν ένα άλλο σύστημα, ακόμα πιο ανεξέλεγκτο ως προς τις προθέσεις και τις μεθόδους.

Οι «εκτός» και η αλήθεια

Αφού είναι «εκτός» λέει την αλήθεια: Η φράση, βεβαίως, είναι ψευδής από τη στιγμή που, μεταξύ άλλων, προϋποθέτει την κατοχή της αλήθειας από όποιον δεν έχει πρόσβαση σε αυτήν, ενώ παράλληλα προσδίδει, αυθαιρέτως και άνευ άλλων προϋποθέσεων, ηθικό κύρος στον διαφωνούντα ευαγγελιστή. Είναι όμως αυτό που προσελκύει κοινό, δημιουργώντας μια παράλογη εμπιστοσύνη. Αυτό που καθόλου δεν λαμβάνεται υπ' όψιν είναι ότι στα σοβαρά συστημικά ΜΜΕ τα πολλαπλά επίπεδα ελέγχου, στα οποία συμπεριλαμβάνεται και η αναζήτηση ευθυνών από τον κάθε δημοσιογράφο, εξασφαλίζουν, αν όχι πλήρως, ένα τουλάχιστον καλό επίπεδο αξιοπιστίας ενώ παρέχουν σοβαρές δυνατότητες ελέγχου στον πολίτη που θα αποφασίσει να ασκήσει αυτές τις δυνατότητες, συνειδητοποιώντας ότι είναι δικαίωμα και υποχρέωσή του να το κάνει. Επιπλέον, οι ψεύτικες ειδήσεις στα συστημικά ΜΜΕ έχουν όνομα, τηλέφωνο και διεύθυνση υπευθύνου και αυτό συνιστά τεράστια ποιοτική διαφορά.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η παγκοσμιοποίηση έχει κερδισμένους και χαμένους, αλλά αν κάποια ανάγκη υποδεικνύεται πιο επείγουσα –πέραν όλων των άλλων «ρυθμίσεων»– είναι αυτή της ουσιαστικής ενημέρωσης και της ατομικής ευθύνης ως προς τη διεκδίκησή της.

Σίσσυ Αλωνιστιώτου

Στην εποχή των «ψευδών ειδήσεων»

[Η Καθημερινή](#), 18/12/2016

Ασκήσεις

1. Η Αλωνιστιώτου στην 3η παράγραφο του κειμένου προτείνει ΕΡΕΥΝΑ τον γραμματισμό στα μέσα ενημέρωσης (news ή media literacy) ως μέτρο αντίστασης απέναντι στις ψευδείς ειδήσεις. Πώς εννοεί τον γραμματισμό αυτού του τύπου; Ποιες επιπλέον πληροφορίες για το θέμα αντλούμε από το κείμενο «[Η παιδεία στα μέσα και το σχολικό πρόγραμμα](#)», της Κ. Χρυσανθοπούλου; Θεωρείτε ότι είναι χρήσιμες; Ποια πλεονεκτήματα νομίζετε ότι παρουσιάζει το μέτρο που προτείνει;
2. Στην 6η παράγραφο η δημοσιογράφος αναφέρει ότι η έλλειψη εμπιστοσύνης προς τα συστημικά μέσα ενημέρωσης, δηλαδή προς τις εφημερίδες, την τηλεόραση και το ραδιόφωνο που ανήκουν σε ένα θεσμοθετημένο σύστημα, ήταν ένας από τους παράγοντες που οδήγησαν τον κόσμο να στραφεί για ενημέρωση σε αντισυστημικά μέσα, όπως είναι το διαδίκτυο. Ποια είναι η συνέπεια αυτής της στροφής, σύμφωνα με το κείμενο;
3. Στην 7η παράγραφο του κειμένου η δημοσιογράφος επιχειρεί να ανασκευάσει την ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ άποψη ότι οι «εκτός» του συστήματος λένε την «αλήθεια». Με ποια επιχειρήματα υποστηρίζει την άποψή της; Γιατί θεωρεί ότι τα συστημικά μέσα ενημέρωσης είναι πιο αξιόπιστα από τα μη συστημικά; Ποια μέσα ενημέρωσης σας εμπνέουν εσάς εμπιστοσύνη και γιατί;
4. Να συζητήσετε σε ομάδες ποιες ιστοσελίδες επισκέπτεστε συχνά και ποιες από αυτές θεωρείτε αξιόπιστες. Κάθε ομάδα θα επιλέξει και θα παρουσιάσει τις ιστοσελίδες που θεωρεί ότι είναι αξιόπιστες και ότι παρουσιάζουν ενδιαφέρον. Έτσι, η τάξη μπορεί να καταρτίσει έναν κατάλογο για κοινή χρήση.

Συνδυαστικές Ασκήσεις

1. Να εξετάσετε συγκριτικά το άρθρο της Αλωνιστιώτου και το άρθρο «[Η καταπολέμηση των ψευδών ειδήσεων](#)» του T. G. Ash , προκειμένου να εντοπίσετε:
 - α) τους κοινούς τόπους μεταξύ τους
 - β) το σημείο στο οποίο, κατά τη γνώμη σας, δίνει ο συντάκτης του κάθε κειμένου μεγαλύτερη έμφαση.
2. Ποιες σκέψεις σας γεννήθηκαν διαβάζοντας τα δύο άρθρα; Να γράψετε ένα σύντομο σχόλιο.
3. Πώς ερμηνεύει ο καθηγητής Timothy Garton Ash στο άρθρο του «[Η καταπολέμηση των ψευδών ειδήσεων](#)» το γεγονός ότι ψευδείς ισχυρισμοί μπορούν να επηρεάσουν τους ψηφοφόρους σε κρίσιμες εκλογές και με ποια παραδείγματα τεκμηριώνει την άποψή του; Ποιες νομίζετε ότι μπορεί να είναι οι συνέπειες αυτού του φαινομένου;
4. Ποια μέτρα προτείνει ο καθηγητής στο ίδιο άρθρο για την αντιμετώπιση του προβλήματος;

5. Ποιες ευθύνες καταλογίζει ο Ash σε ιδιωτικές εταιρείες όπως οι Google, Facebook και Twitter; Ποιο μέτρο ανακοίνωσε ο Ζούκερμπεργκ ότι θα εφαρμόσει στο Facebook για τον έλεγχο των ψευδών ειδήσεων; Θεωρείτε ότι με αυτό το μέτρο θα λυθεί το πρόβλημα;
Για τον έλεγχο της παντοδυναμίας των τεχνολογικών κολοσσών (Google, Amazon, Facebook, Apple, Microsoft) βλ. το άρθρο: [λντερνετ. η ουτοπία που έγινε δυστοπία](#), της Τ. Καραϊσκάκη.